

KLASİK AHLAK METİNLERİ

TÜRK İSLAM COĞRAFYASINA AİT METİNLER

Ahlak, insanın kendisi dâhil, varlıkla ve insanlarla ilişkilerinde nasıl davranması ya da davranmaması gerektiğini gösteren değer yargıları bütünüdür.

Yeryüzünde yaşayan canlılar içerisinde sadece insan, davranış ve eylemlerinin iyi veya kötü olabileceğini bilir ve bunlar arasında bir tercih yapabilir. Toplumsal yaşantıda var olan ahlaki ilkeleri benimseyebilir, değiştirebilir veya orta dan kaldırabilir.

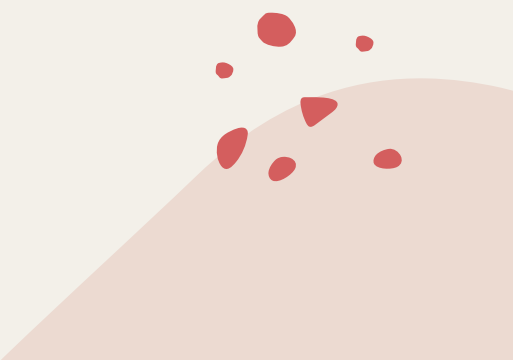

Ahlak kavramının bireysel ve sosyal yönü bulunmaktadır. İnsan, kendisine ve yaratıcısına karşı yükümlölükleri olduğu gibi çevresine karşı da sorumlulukları olan ahlaki bir varlıktır. Ahlaki kurallar olmazsa sağlıklı bir toplum hayatı olamaz, insanlar bir arada yaşayamaz. Ahlaki kurallar insanların hangi durumlarda nasıl davranacağını önceden belirlediğinden toplumsal yaşantı düzen kazanır, insanlar kendini bu düzende güvende hisseder.

Bütün toplumlarda ah lakın ne olduğu, ahlaklı insanın hangi özelliklere sahip olması gerektiği dinî, felsefi ve edebî eserlere konu olmuş hatta ahlak konusunda hacimli, müstakil eserler kaleme alınmıştır.

Ahlak kavramı

, Arapçada “**seciye, huy**” gibi manalara gelen “hulk” kelimesinin çoğuludur. Genel olarak ahlak kavramı ile **iyilik ve kötülük** kavramları çerçevesinde oluşturulan **değer yargıları, ilkeler ve kurallar ifade edilmektedir.** İnsanın başka insanlara, çevresindeki varlıklara yönelik eylemleri ve doğayla ilişkileri ahlak kuralları ile düzenlenir. İyiliği yaygınlaştırma ve iyi bir toplum oluşturma amacı güden ahlak kuralları, topluma şekil veren bir sistemdir. Bu kurallar bireylerin davranışlarını ve toplumsal ilişkileri düzenler, bireyleri ve toplumu iyiye yönlendirir.

Ahlak; toplum içerisinde çeşitli etkilerle oluşan, toplumu düzenleyen ve toplumda yaptırım gücü olan kurallar bütünüdür.

Toplumsal düzeni sağlamak için oluşturulan ahlak ve yazılı hukuk kuralları, toplumlar tarafından oluşturulmuştur. Hukuk kurallarının birçoğunun temelinde ahlak kuralları olduğu kabul edilir ve hukukla karşılıklı etkileşim içerisinde.

Ahlak ve Din İlişkisi

Ahlak kuralları; toplumsal yaşamda, kurumlarda, eğitim sisteminde toplumun değerini ve varlığını arttırmak için etkin bir biçimde kullanılır. Bir ahlak modeli oluşturulan toplumlarda bireyler ve toplumlar birbirlerine güvenir. Uzun dönemli planlar yapabilir.

Örneğin Selçuklu ve Osmanlı medrese lerinde din bilimleri, felsefe, dil, matematik, ahlak gibi bilimler beraber okutularak **toplumda ortak bir düşünce ve ahlak anlayışı oluşturulmaya çalışılmıştır.** Ahlak ve din insanlık tarihi boyunca birbiri ile yakından bağlantılı olmuş tur. Eylemlerin iyi veya kötü nitelikleri açısından irdelenmesi ve bunların belli yasalara bağlanması dinlerin temel konularından biridir.

Dinler günlük yaşama yönelik düzenlemelerinde ahlak kurallarına önem verir. İman ve inanç üzerine şekillendirilen dinî sistemlerde güzel ahlaka sahip bir toplum oluşturmak temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu yönüyle;

NOT: **AHLAK, DİN İLE DÜNYAYI BİRLEŞTİREN KÖPRÜ GİBİDİR.**

Ahlak ve Dil İlişkisi

Dil toplumun kabul ettiği ortak iletişim biçimidir. İnsanlık tarihi boyunca maddi, manevi değişim ve gelişim sürecinde insana eşlik eden bir sistemdir.

Dil, ahlakın sadece etimolojik kökeninin açıklanmasını değil, **davranışların ardındaki amaç ve düşüncelerin ifade edilmesini de sağlar.**

Ahlak, dilin doğru kullanılması için gerekli kuralları ortaya koyar.

Dil, davranışlara biçim ve sınır belirleyen ahlakın kuşaklar arasında aktarımını üstlenir.

Dil, bir toplumda iletişimi sağlar. Bu çerçevede toplumun ortak kabulleri ve ahlak kurallarının da yaygınlaşmasına imkân verir. Bu çerçevede **toplumun ortak kabulleri ahlak kurallarının da ortaya** çıkmasına imkân verir.

*****DİL; AHLAK KURALLARININ TOPLUMSALLAŞMASINI, TOPLUMDA YAYGINLAŞMASINI VE GELECEK NESİLLERE AKTARILMASINI SAĞLAR.**

Ahlak ve Felsefe İlişkisi

Felsefe insan yaşamını ahlaki boyutu ile ele alır.

~~İnsan~~ davranışlarıyla bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelinde yer alan değerleri, ilkeleri ve yargıları konu edinen felsefe alt disiplinine **"AHLAK FELSEFESİ" (ETİK)** adı verilir.

Etik ve ahlak, günlük yaşamdaki kullanımlarının aksine birbirlerinden farklı kavramlardır.

Ahlak insan yaşamını düzenleyen ilke ve kuralları,

Etik ise ahlak üzerine felsefi yöntemlerle düşünmeyi ifade eder.

Felsefe, ahlaki kurallar ve davranışlar üzerine düşünce üretir.

Ahlak felsefesinin amacı, insan davranışlarının temelinde yatan ilke ve değerleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektir.

Ahlak insan ilişkilerinde iyi, kötü, doğru ve yanlış olarak adlandırılan değer yargılarını ifade eder.

İYİ	KÖTÜ	DOĞRU	YANLIŞ
HUY	FITRAT	ERDEM	VİCDAN
	EDEP	KARAKTER	

FİTRAT

- İnsanın yaratılıştaki **temel yapısının** ve karakterinin iyiye, doğruya ve güzele yönelik olmasını ifade eden kavramdır. Fıtrat doğuştan gelir. Aile, eğitim gibi toplumsal etkilerle kişi iyiye ya da kötüye yönelebilir.

ERDEM

- İyiyi isteme eğiliminin alışkanlığa dönüşmesidir. Bireyin kendisi, çevresi ve toplum için herhangi bir çıkar gözetmeden sadece iyi istenciyle gerçekleştirdiği davranışlardır.

VİCDAN

- İnsandaki ahlaki değerler ve eylemler hakkında hüküm verme, yargılama, sorgulama kabiliyetine karşılık gelen kavramdır. İnsanın davranış ve eylemlerini değerlendiren iç mahkemedir.

EDEP

- Bir toplumda örf, âdet, gelenek ve kural hâlini almış tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgilerin genel ifadesidir.

KARAKTER

- Bir bireyi ya da topluluğu başkalarından ayıran temel özelliklere ya da bireylerin ve toplumların davranışlarına yön veren ana özelliklere karakter adı verilir.

HUY

- İnsanın yaratılışında var olan özelliklerdir. Ahlaki çerçevede ise insanın alışkanlıkları olarak ifade edilir. Bu alışkanlıklar bireyin tabiatını, mizacını, duygularını, davranış biçimlerini etkiler.

VİCDAN

- İnsandaki ahlaki değerler ve eylemler hakkında hüküm verme, yargılama, sorgulama kabiliyetine karşılık gelen kavramdır. İnsanın davranış ve eylemlerini değerlendiren iç mahkemedir.

İYİ-KÖTÜ

- İYİ: İnsandan yapması beklenen davranışlardır.
- KÖTÜ: Ahlaki çerçevede ele alındığında kurallara ve iyiye aykırı görülen, insanın yapmaması gereken davranış ve eylemlerdir.

DOĞRU- YANLIŞ

- DOĞRU: Ahlaki anlamda olumlu olarak belirlenen, iyi kavramı ile nitelendirilen söz, eylem ya da davranışların gerçekleştirilmesidir.
- YANLIŞ: Ahlaki anlamda olumsuz olarak belirtilen, kötü kavramı ile nitelendirilen söz, eylem
- ya da davranışların gerçekleştirilmesidir

İLMİYLE AMEL ETMEK NE DEMEKTİR?

TEORİK AHLAK-PRATİK AHLAK

TEORİK AHLAK

Teorik ahlak pratik ahlakın temelini oluşturur ve insan yaşamının amacı ile ilgili ahlaki tutum ve davranışlara yönelik kriterler ortaya koyar.

İyilik, kötülük, erdem, vicdan, mutluluk, sorumluluk gibi kavramların ne olduğunu, değerlerin kaynağının nereye dayandığını araştırır.

Ahlak kurallarını inceler ve bu kuralları yorumlar.

PRATİK AHLAK

Pratik ahlak ise **teorik ahlakın uygulanma boyutudur.**

Pratik ahlak insanın yaşamda uyması gereken kuralları ve yapması gereken görevleri göstererek bu davranışları değerlendirir. Bu yönüyle **pratik ahlak, teorik ahlakın sonucudur.**

Ahlak kurallarını pratiğe dönüştürmekte zorlandığınız
durumlara örnekler veriniz. Böyle durumlarda neler
hissedersiniz? Açıklayınız

Toplumda ahlaki ilke ve kuralların öğrenilmesine rağmen toplum üyelerinin bu ilkelere uygun hareket etmemesi ne gibi sonuçlar ortaya çıkarabilir?

BİR GÜVEN HİKÂYESİ

Beyazıt Meydanı'na çıkıp sırtınızı İstanbul Üniversitesi'nin o görkemli kapısına döndüğünüzde solunuzda Sultanahmet, sağınızda Laleli kalır. Yüzünüz denize dönüktür ve o denize çıkan sokakların olduğu alan Gedikpaşa'dır. Eski alt geçidin başındaki geniş sokaktan aşağı doğru yürürken köşe başındaki ayakkabıcıdan sağa döndünüz mü babamın mütevazı elektrik dükkânı çıkar karşınıza. Henüz on üç yaşında bir çocukken babam beni bir komşu dükkâna çırak verdi. Okuma alışkanlığımın yeni yeni başladığı dönemlerde, çıraklık hikayeme "Babam beni Şahmerancı'nın yanına çırak verdi." diye romantik bir cümle ile başlamayı hayal ederken bir eczacıya çırak olmuştum. Eczacı Meriç amca, sokaktaki herkesin sevdiği babacan biriydi. Gösterişsiz bir camekân, düzenli tahta raflar, asırlık masa sandalye ve daha birçok detayla insanı içine çeken bir atmosferi vardı eczanenin ilaç raflarının solunda tahta bir merdivenle dükkânın üst katındaki bir oda ya çıkılırdı. Oraya bir tek Meriç amca çıkabiliyordu, hatta eşinin bile oraya çıkması yasaktı. Bir gün babam eczaneye geldi, eczacının çırağı olarak babamı ben karşıladım. "Bu yur baba bir emrin mi var?" dedim. "Yok evlat." dedi ve doğru merdivene yöneldi. Daha ilk basamağa bastığında "Baba dur, oraya çıkmak yasak, Meriç amca kızar." dedim. "Bana serbest, evlat." dedi. Buna çok şaşır mıştım. Meriç amcanın eşinin bile çıkamadığı o küçük bölmeye babam destursuz çıkabiliyordu. Akşam sordum babama odada ne olduğunu, oraya çıkmanın neden yasak olduğunu. "Bir şey yok evladım, bir şey yok. Meriç çıkıp odada dinleniyor. E yaşlandı artık." gibi bir şeyler söyleyerek sorumu geçiştirdi. Ben ise yıllarca o odada ne olduğunu merak ettim. Oraya girmek neden yasaktı? Aradan yıllar geçti. Bir gün Meriç amcanın vefat haberini aldık. Babamla hemen cenaze töreni için yola koyulduk. "Baba cenaze hangi camide, nereye gidiyoruz?" diye sordum. "Camide değil evla dım, Samatya'da kilisede olacak tören, sonra mezarlığa gidilecek." dedi. O gün öğrendim, Meriç amca Hristiyan imiş.

Mezarlık dönüşü babamla konuşmaya başladık, laf lafı açtı, ta benim çıraklık günlerime kadar gittik. **"Evladım"** dedi babam **"O günler işin çok, paranın bereketli olduğu günlerdi. Dostluk vardı, güven vardı, komşunun komşuya itimadı, esnafın esnafa desteği vardı. İnsanların sözü sorgulanmazdı, sözlerine güvenilirdi."** Belki bu güven lafındandır, ansızın aklıma Meriç amcanın çatı katındaki odası geldi. Ben lafı oraya getirmeyi düşünürken babam düşüncelerimi okumuş gibi konuşmaya devam etti: **"Gitti koca Meriç. Bütün bilgisi, birikimi, formülleri, tarifleri onunla birlikte tarih oldu gitti."** dedi. **"Nasıl yani baba?"** dedim. **"O odada hiç kimsede olmayan ecza kitapları, ilaç tarifleri, formüller, notlar vardı evladım."** dedi babam. Yıllardır merak ettiğim sorunun cevabını Meriç amcanın öldüğü gün öğrenmiştim. Bir yandan babamla konuşuyor bir yandan da olanları anlamaya çalışıyordum: *O odaya insanların çıkması neden yasaktı? Eczacı kalfalarının o formülleri öğrenmesini Meriç amca neden istememişti? Karısı bile 20 Ahlakın Doğası o odaya neden çıkamıyordu ve herkesin çıkmasının yasak olduğu odaya Konyalı mütedeyyin bir esnaf olan elektrikçi Veysi Usta neden çıkabiliyordu? Meriç amcanın sırlarının ifşa olmayacağına mutlak bir güveni mi vardı yoksa elektrikçi Veysi'nin o notları okuyamayacağını, okusa da anlayamayacağını mı düşünüyordu? Bu soruların cevabını hiçbir zaman bulamayacağım ama komşuluğun, dostluğun, dayanışmanın, güvenin olduğu o çocukluk günlerimi de hep özlemle yad edeceğim.* Nurlar içinde uyu Meriç amca.

1. Metinde bahsedilen eczacı ve elektrikçinin karşılıklı güveni neye dayanmaktadır? Açıklayınız.

2. Metinde ele alınan dostluk, güven, komşuya itimat, dayanışma, farklı inanışlara saygı gibi değerlerin günümüz toplumundaki yeri ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

3. Metinde teorik ve pratik ahlakla ilgili neler anlatılmaktadır? Örneklerle açıklayınız.

FARABİ

- Felsefe geleneğinin ilk ve en büyük temsilcilerindendir.
- Özellikle **Fusûlü'l-Medenî** ve **et-Tenbîh ala Sebîli's-Saâde** adlı eserlerinde *ahlakı, eylemlerin ve nefse ilişkin şeylerin iyi ya da kötü olmasına vasıta olan* **huy (hulk)** şeklinde tanımlar.
- Ona göre iki çeşit ahlak vardır:
- İnsanda iyi eylemlerin meydana gelmesine vasıta olan **iyi ahlak** ve
- Kötü eylemlerin meydana gelmesine sebep olan **kötü ahlak**. Fârâbî'ye göre ahlak ilmi ise insan davranışlarını inceler.

Ancak insanın her davranışını değil onun iradeli eylemlerini, huylarını, alışkanlıklarını ve yeteneklerini inceler. Bu konuların yanında ahlaki davranışın öznesi olan insan ve onun akıl-irade gibi ahlaki yetenekleri, ahlak ilminin incelediği konular arasında yer alır

GAZZALİ

- Hem kelam hem de tasavvuf geleneğinin temsilcisi
- Kur'an ve sünnete dayanan geleneksel ahlak ile felsefi ve tasavvufi ahlakı bir birine yaklaştıran, hatta birleştiren âlimdir. Önemli eseri **İhya'ü Ulûmid'dîn'de** ahlak konularını geniş bir şekilde ele almıştır.
- Ona göre ahlak, nefse yerleşmiş bir melekedir. Gazzâlî'ye göre bu meleke; *akıl ve din açısından övülen bir eylemse güzel ahlak, övülmeyen bir eylemse kötü ahlaktır.*
- NOT:Gazzâli, "meleke" yi insanda iyilik yapmanın fıtrat hâline gelmiş olması anlamında kullanmıştır.